

Ibn Qajjim El-Džewzije

Bolest i lijek

الدَّاءُ وَالِدَاءُ

*Prikladan odgovor za onoga
ko traži djelotvoran lijek*

الْجَوَابُ الْكَافِي
لِمَنْ سَأَلَ عَنِ الدَّاءِ وَالِئْتَابِ فِي

IBN QAJJIM EL-DŽEVZIJE

BOLEST I LIJEK

**PRIKLADAN ODGOVOR ZA ONOGA KO TRAŽI
DJELOTVORAN LIJEK**

Preveo
Fahrudin SMAILOVIĆ

Naslov originala:

ابن قيم الجوزية
الجواب الكافي لمن سأل عن
الدواء الشافي - الداء والدواء

Prijevod
Fahrudin SMAILOVIĆ

Lektura
Dr Džemaludin LATIĆ

Recenzija
Dr Sulejman TOPOLJAK
Bekir MAKIĆ

Korektura i DTP
Fahrudin SMAILOVIĆ

Izdavač
ID El-Kelimeh, Novi Pazar

Za izdavača
Malik NUROVIĆ

Štampa
BEMUST, Sarajevo

Za štampariju
Mustafa BEĆIROVIĆ

Tiraž
300 primjeraka

Novi Pazar, 1424./2003. g.

CIP – Каталогизacija у публикацији
Народна библиотека Србије , Београд

297
929:297 Ибн Кајим ел-Џевзије

Ибн Кајим ел-Џевзије

Bolest i lijek : prikladan odgovor za onoga ko traži djelotvoran lijek /
Ibn Qajjim el-Dževzije ; preveo Fahrudin Smailović. – Novi Pazar : El-Kelimeh,
2003 (Sarajevo : Bemust). – 377 str. ; 24 cm

Delmično upor. tekst na srp. i arap. jeziku. – Tiraž 300. - Biografija imama Ibn
Qajjima el-Dževzije: str. 5-12. – Napomene i bibliografske reference uz tekst.
– Bibliografija: str. 369-371.

ISBN 86-83707-13-x
a) Ислам b) Ибн Кајим ел-Џевзије
(1298-1358)
COBISS.SR-ID 105302284

BIOGRAFIJA IMAMA IBN QAJJIMA EL-DŽEVZIJE

Puno ime ovog imama, fekiha, mufessira i gramatičara je Ebu 'Abdillah, Šemsuddin Muhammed b. Ebi Bekr b. Ejjub b. Sa'd b. Hariz b. Mekki Zejnuddin ez-Zur'i, iz Damaska, hanbelija. Poznatiji je kao Ibn Qajjim el-Dževzije.

Nadimak *Ibn Qajjim El-Dževzije* dobio je po školi koju je osnovao Muhjiddin Ebu-l-Mehasin Jusuf b. 'Abdirrahman b. 'Ali b. 'Ubejdillah b. El-Dževzi, u kojoj je njegov otac radio kao upravnik.¹

Njegovo rođenje

Rođen je 691. h. godine.

Njegov naučni pravac, moralne vrline i akida

Ibn Qajjim je imao hrabro srce i široko znanje. Dobro je poznao nauku o moralu (*ablaq*) i fikh prvih generacija muslimana². Svoje fikhske (pravne) nazore je bazirao na hanbelijskom mezhebu. Bio je veliki protivnik novotarija u ibadetima. Davao je fetve. Toliko je bio vezan za Ibn Tejmijju da se nije protivio njegovim mišljenjima ni po čemu. Njegov otac je, kao što smo malo prije napomenuli, bio upravnik škole "El-Dževzije", što je bio jedan od faktora njegovog bistrog uma, iskristalisane inteligencije i širokih nazora.

Ovi moralni ideali su od njega načinili velikog asketu (*zahida*) u pitanju ovosvjetskih blagodati. Bio je pobožan i privržen islamu. Pokazivao je veliko zanimanje za šeriat. U tefsiru nije imao premca. U usul-i dinu³ je dostigao vrhunac. Što se tiče hadisa, njegovih značenja, odredaba i pravila koja se iz njega crpe, Ibn Qajjim

¹ Ibn Qajjim El-Dževzije bi u prijevodu značilo: Sin upravnika (škole) El-Dževzije.

² Prvih generacija muslimana.

³ Osnovama vjere – aqidi. – Prim. prev.

je u to polje ušao do detalja. Dostigao je visok stepen u fikhu¹, metodologiji fikha (*usul*) i arapskoj gramatici. Proučavao je arapski jezik, književnost i druge discipline. Poznao je nauku o moralu, izreke sufija, njihove mudrosti i suptilnosti. U svim tadašnjim disciplinama je dostigao zavidan stepen.

Bio je posvećen ibadetu, namazu i učenju Kur'ana. Nije bio zavidan niti je koga mrzio. Neprestano se družio s knjigama i trudio se da ih sakupi što više. O tome najbolje govori podatak da su njegovi nasljednici dugo vremena prodavali njegove knjige, osim jednog dijela koji su ostavili za sebe.

Već smo rekli da je njegova metoda bila metoda selefisa²... Takvo mu je bilo i vjerovanje (*akida*). Na početku svoje poeme "Nunijja" je rekao: "Mi ne poričemo osobine našeg Uzvišenog Gospodara. Radi toga nas mu'tezilije³ i džehmije⁴ nazivaju

¹ Šeriatsko pravo. – Prim. prev.

² Dobrih prethodnika iz prvih generacija islama.

³ Osnivač ove frakcije je Vasil b. 'Ata'. On je u prisustvu Hasan El-Basrije, Allah mu se smilovao, kazao kako počinitelj velikog grijeha nije potpuni vjernik niti potpuni nevjernik. Zbog toga ga je Hasan udaljio sa svog predavanja riječima *i'tezil*. Po tom izrazu Vasil i njegovi sljedbenici su dobili ime *mu'tezilije* (udaljeni).

Njihovo vjerovanje se sastoji od pet stvari: pravednost (*el-'adl*), obećanje i prijetnja (*el-va'du ve-l-ve'idu*), mjesto između dva mjesta (*el-menziletu bejne-e-menziletejni*), podsticanje na dobro i odvratanje od zla (*el-emru bi-l-ma'rufi ve-n-nehju 'ani-l-munker*) i jednobojstvo (*tevhid*).

Ova frakcija se dijeli na više grupa. Po pitanju Allahovih imena i atributa, oni attribute potpuno negiraju, a priznaju imena lišavajući ih svakog smisla, kako ne bi Allaha opisali kao sličnog stvorenjima.

⁴ Sljedbenici Džehma b. Safwana koji je umro u vrijeme tabi'ina. Smatraju da Allah nije uzeo Ibrahima za prijatelja i da nije govorio sa Musom.

Vjeruju u prolaznost i stvorenost Allahovih imena. Za njih, ona su odvojena od Allaha; ona pripadaju Njegovom govoru, a govor je od-

mudžessede¹, mušebbihe² ili hašvijje³. Ako je tedžsim (zagovaranje da Allah ima tijelo) to što mi Njemu priznajemo svojstva, onda ja pripadam toj grupi". O Kur'anu je rekao: "To je objavljeni Allahov govor koji nije stvoren. Od Njega potiče i Njemu se vraća. Allah ga je iskreno izgovorio, Džibril ga je u cjelosti prenio i dostavio ga Muhammedu ﷺ putem objave. Tako su ajeti (كهيعص); (حم); (عق); (ق); (ر); (ل); (ن); (ن); (ن) izravan Allahov govor. Ko kaže da je to djelo ljudi, taj je nevjernik i Allah će ga uvesti u Pakao. On je običavao govoriti da je Allah ﷻ iznad Svojeg neba, da boravi na 'Aršu, da bdije nad Svojim stvorenjima. U Njegovim stvorenjima nema ničega od Njegovog bića, niti u Njegovom biću ima nešto od stvorenja. Oni koji negiraju Allahova svojstva vrše izjednačavanje sa onim što ne postoji, što je najgnusnija laž; a davanje Allahu tijela je idolopoklonstvo onoga ko je pretjerao u opisivanju i procjenjivanju. Srce *muvehhida* – jednobošca je vezano za Onoga kome nema ništa slično, i Koji sve čuje i sve vidi.

Bilans ovog slijeđenja je bilo hapšenje zajedno sa njegovim šejhom Ibn Tejmijom u tvrđavi, nakon što je ponižen i što je nošen na devi i udaran bičevima. Nakon smrti Ibn Tejmije, Ibn Qajjim biva pušten. Maltretiran je još jednom radi svojih fetvi. Bio je hapšen i radi kritiziranja putovanja u posjetu Halilovoj džamiji. Davao je i druge fetve radi kojih je trpio mučenje, ali to mu je samo povećalo strpljenje, hrabrost i izdržljivost.

vojen od Njega. Ono što je odvojeno od njega to je stvoreno. Na taj način su zanijekali svojstva, postupke i imena Milostivog (V.: 'Amir 'Abdullah Falih, *Mu'džem elfaz el-'aqida*, Obeikan, Rijad, 1997. g., str. 128).

¹ Oni koji zagovaraju da Allah ima tijelo. – Prim. prev.

² Oni koji porede Allaha sa nečim drugim. – Prim. prev.

³ Ibn Qajjim hašvijjama smatra one koji smatraju da je Allah na nebesima iznad Svojih stvorenja i da je obavijen (od glagola *hašewe*) stvorenim stvarima (V.: *Mu'džem elfaz el-'aqida*, Obeikan, Rijad, 1997. g., str. 142)

Njegova djela:

- | | |
|---|--|
| 1. El-Idžtihadu we-t-taqlid, | 1. الاجتهاد والتقليد. |
| 2. Idžtima'u-l-džujuši-l-islamijje, | 2. اجتماع الجيوش الإسلامية. |
| 3. Ahkamu ehli-z-zimme, | 3. أحكام أهل الذمة. |
| 4. I'lamu-l-muweqqi'ine 'an Rabbi-l-'alemin, | 4. إعلام الموقعين عن رب العالمين. |
| 5. Igasetu-l-lehfan fi hukmi talaqi-l-gadban, | 5. إغائة اللفهان في حكم طلاق الغضبان. |
| 6. Igasetu-l-lehfan min mesajidi-š-šejtan, | 6. إغائة اللفهان من مصايد الشيطان. |
| 7. Emsalu-l-Qur'an, | 7. أمثال القرآن. |
| 8. Beda'i'u-l-fewa'd, | 8. بدائع الفوائد. |
| 9. Butlanu-l-kimija min erbe'ine wedžha, | 9. بطلان الكيمياء من أربعين وجها. |
| 10. Bejanu-d-delili 'ala istignai-l-musabeqati 'ani-t-tahlil, | 10. بيان الدليل على استغناء المسابقة عن التحليل. |
| 11. Et-tibjanu fi aqsami-l-Qur'an, | 11. التبيان في أقسام القرآن. |
| 12. Et-tahbiru lima jehillu we jahrumu min libasi-l-harir, | 12. التحبير لما يحل ويحرم من لباس الحرير. |
| 13. Et-tuhfetu-l-mekkiyje, | 13. التحفة المكية. |
| 14. Tuhfetu-l-wedud fi ahkami-l-mewlud, | 14. تحفة الودود في أحكام المولود. |
| 15. Tefsiru-l-Fatiha, | 15. تفسير الفاتحة. |

16. Tefsiru-l-Mu'awwizetejni "rubi'a min Beda'i'i-l-fewa'id" 16. تفسير الموعودتين "طبع من بدائع الفوائد"
17. Tefdilu Mekke 'ala Medine, 17. تفضيل مكة على المدينة.
18. Tehzib Muhtesari Suneni Ebi Dawud we idahu muškilatihu we-l-kelamu 'ala ma fihi mine-l-ehadisi-l-ma'lule. 18. تهذيب مختصر سنن أبي داود وإيضاح مشكلاته والكلام على ما فيه من الأحاديث المعلولة.
19. Džela'u-l-efham fi-s-salati we-s-selami 'ala hajri-l-enami, 19. جلاء الأفهام في الصلاة والسلام على خير الأنام.
20. Džewabatu 'abidi-s-sulban we enne ma hum 'alejhi dinu-š-šejtan, 20. جوابات عابدي الصلبان وأن ما هم عليه دين الشيطان.
21. El-džewabu-l-kafi limen se'ele 'ani-d-dewa'i-š-šafi, 21. الجواب الكافي لمن سأل عن الدواء الشافي.
22. Hadi-l-erwah ila Biladi-l-efrah, 22. حادي الأرواح إلى بلاد الأفرح.
23. Hurmetu-s-sema', 23. حرمة السماع.
24. Hukmu igmami hilali ramadan, 24. حكم إغمام هلال رمضان.
25. Hukmu tariki-s-salah, 25. حكم تارك الصلاة.
26. Er-risaletu-l-halebijeh fi-t-tariqati-l-muhammedijeh, 26. الرسالة الحلبية في الطريقة المحمدية.
27. Ref'u-t-tenzil, 27. رفع التنزيل.
28. Ref'u-l-jedejni fi-s-salah, 28. رفع اليدين في الصلاة.
29. Er-ruh, 29. الروح.
30. Rewdatu-l-muhibbin we nuzhetu-l-muštaqin, 30. روضة المحبين ونزهة المشتاقين.

- | | |
|---|---|
| 31. Zadu-l-musafirine ila menazili-s-su'ada' we hedji Hatemi-l-enbija', | 31. زاد المسافرين إلى منازل السعداء في هدي خاتم الأنبياء. |
| 32. Zadu-l-me'ad fi hedji hajri-l-'ibad, | 32. زاد المعاد في هدي خير العباد. |
| 33. Es-sunnetu we-l-bid'ah, | 33. السنة والبدعة. |
| 34. Šerhu esma'i-l-Kitabi-l-'Aziz, | 34. شرح أسماء الكتاب العزيز. |
| 35. Šerhu-l-esma'i-l-husna, | 35. شرح الأسماء الحسنى. |
| 36. Šifa'u-l-'alil, | 36. شفاء العليل. |
| 37. Es-sabru wes-s-sekenu, | 37. الصبر والسكن. |
| 38. Es-siratu-l-musteqim fi ahkami ehli-l-džehim, | 38. الصراط المستقيم في أحكام أهل الجحيم. |
| 39. Es-sawa'iqu-l-munzele 'ala-l-džehmije we-l-mu'attile, | 39. الصواعق المنزلة على المجهمية والمعطلة. |
| 40. Et-ta'un, | 40. الطاعون. |
| 41. Tibbu-l-qulub, | 41. طب القلوب. |
| 42. Et-turuqu-l-hukmijje fi-s-sijaseti-š-šer'ijje, | 42. الطرق الحكمية في السياسة الشرعية. |
| 43. Tariqu-l-hidžretejn we babu-s-se'adetejn, | 43. طريق المهجرتين وباب السعادتين. |
| 44. 'Uddetu-s-sabirin we zehiretu-š-šakirin, | 44. عدة الصابرين وذخيرة الشاكرين. |
| 45. 'Aqdu muhkemi-l-enbija' bejne-l-kelimi-t-tajjibi we-l-'ameli-s-salihi-l-merfu'i ila Rabbi-s-sema' | 45. عقد محكم بين الكلم الطيب والعمل الصالح المرفوع إلى رب السماء. |

- | | |
|---|--|
| 46. El-fethu-l-qudusi, | 46. الفتح القدسي. |
| 47. El-ferqu bejne-l-hulle we-l-mehabbe we munazaretu-l-halili liqawmih, | 47. الفرق بين الخلة والمحبة ومناظرة الخليل لقومه. |
| 48. El-furusijje el-muhammedijje, | 48. الفروسية المحمدية. |
| 49. Fadlu-l-'ilm, | 49. فضل العلم. |
| 50. El-fewa'id, | 50. الفوائد. |
| 51. El-fewa'idu-l-mešuqatu ila 'ulu-mi-l-Qur'an we 'ilmi-l-bejan, | 51. الفوائد المشوقة إلى علوم القرآن وعلم البيان. |
| 52. El-kafijetu-š-šafijetu fi-l-intisari lil-firqati-n-nadžijeti we hije-l-qasidetu-n-Nunijje fi-s-sunne, | 52. الكافية الشافية في الانتصار للفرقة الناجية وهي القصيدة النونية في السنة. |
| 53. El-kafijetu-š-šafijetu fi-n-nahv, | 53. الكافية الشافية في النحو. |
| 54. El-keba'ir, | 54. الكبائر. |
| 55. El-kelimu-t-tajjibu ve-l-'amelu-s-salih, | 55. الكلم الطيب والعمل الصالح. |
| 56. Medaridžu-s-salikin, | 56. مدارج السالكين. |
| 57. El-mesa'ilu-t-tarablusijje, | 57. المسائل الطرابلسية. |
| 58. Me'ani-l-edewati we-l-huruf, | 58. معاني الأدوات والحروف. |
| 59. Miftahu dari-s-se'ade, | 59. مفتاح دار السعادة. |
| 60. El-menaru-l-munif fi-s-sahihi we-d-da'if, | 60. المنار المنيف في الصحيح والضعيف. |
| 61. El-mehdi, | 61. المهدي. |
| 62. El-muzehheb, | 62. المذهب. |

- | | | |
|-----|---|---|
| 63. | Naqdu-l-menqul we-l-mahki-l-mumejjezi bejne-l-merdudi we-l-maqbuli, | 63. نقد المنقول والحك المميز بين المرود والمقبول. |
| 64. | Nikahu-l-muharrem, | 64. نكاح المحرم. |
| 65. | Nuru-l-mu'mini we hayatuhu, | 65. نور المؤمن وحياته. |
| 66. | Hidajetu-l-hajara fi edžwibeti-l-jehudi we-n-nesara, | 66. هداية الحيارى في أجوبة اليهود والنصارى. |
| 67. | El-wabilu-s-sajjibu mine-l-kelimi-t-tajjibi, | 67. الوايل الصيب من الكلم الطيب. |

i druga djela

Smrt Ibn Qajjima

Ovaj veliki alim je na Ahiret preselio u noći 13. redžeba, u vrijeme jacijskog ezana, 751 g. h. u šezdesetj godini.

Dženaza – namaz mu je klanjana sutradan poslije podne – namaza u Emevijskoj džamiji. Ogromna masa se bila okupila da klanja i prati njegovu dženazu. Prisustvovalo je mnogo značajnih ličnosti, sudija, alima i pobožnjaka iz viših i nižih društvenih krugova. Ljudi su se gurali kako bi nosili njegov tabut. Sahranjen je u Damasku, na greblju "Mala vrata" pored svoje majke (Allah im se smilovao).¹

¹ Ova biografija je, sa nekim odstupanjima, preuzeta iz slijedećih knjiga:

ذيل طبقات الحنابلة، 447/2-451؛ البداية والتهاية لابن كثير 202/14-205؛ الوافي بالوفيات 270/2-272؛ شذرات الذهب 168/6-170؛ الدرر الكامنة، 164/3، 22/40، 23؛ جلاء العيون في محاكمة الأحمدين للألوسي ص 30؛ وما بعدها. التقريب لفقهاء ابن القيم 19/1-253 وإعلام الموقعين للمؤلف رحمه الله وأيضا النونية، ومفتاح دار السعادة وزاد المعاد

Zejl tabeqat el-hanabile, 2/447-451; El-bidaje we-n-nihaje, Ibn Ke-

siir, 14/202-205; El-wafi bi-l-wefejat, 2/270-272; Šezeratu-z-zeheb, 6/168-170; Ed-dureru-l-kamine, 3/164, 40/22-23; Džela'u-l-'ajnejn fi muhakemeti-l-Ahmedejn, Alusi, str. 30 i dalje; Et-taqribu lifiqhi-bni-Qajjim, 1/19-253; I'lamu-l-muweqqi'ine, Ibn Qajjim, Nunijje, Ibn Qajjim, Miftahu Dari-s-se'ade i Zadu-l-Me'ad.

Bolest i lijek

U IME ALLAHA, SVEMILOSNOG, SAMILOSNOG

- Od Njega pomoć tražimo

Šejh i imam, vrhunski alim i stručnjak, hafiz i kritičar Šemsuddin, otac 'Abdullaha, Muhammed, sin pobožnog šejha Ebu Bekr, poznatiji kao Ibn Qajjim el-Dževzije (neka je Allah zadovoljan njime) bio je upitan:

Šta poštovana ulema i vjerski velikani (Allah im se smilovao) kažu o čovjeku koji je doživio iskušenje koje će mu, po vlastitom saznanju, uništiti ovaj i budući svijet ukoliko potraje. Na svaki način je pokušao da to otkloni od sebe, ali ono se samo podgrijalo i pojačalo. Kako da se od toga oslobodi? Kako da tu pošast otkloni? Neka se Allah smiluje onome ko pomogne čovjeku u nevolji. Allah ﷻ je na pomoći čovjeku koji pomaže svog brata. Molim vas da nam izvolite dati mišljenje o ovome (Allah vam se smilovao).

Ispod ovog pitanja, naš učitelj (Allah mu se smilovao) piše:

ZA SVAKU BOLEST POSTOJI LIJEK

Hvala pripada Allahu...

U Buharijevom Sahihu je zabilježen hadis koji Ebu Hurejre prenosi od Božijeg Poslanika ﷺ, a koji glasi: "Allah nije spustio bolest, a da za nju nije dao i lijek".¹ Muslimov Sahih navodi hadis Džabira b. 'Abdullaha da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "Za svaku bolest postoji lijek. Ako se upotrijebi pravi lijek, bolesti nestaje, uz Allahovu odredbu".² Ahmed u svome Musnedu bilježi hadis u kojem Usame b. Šurejk prenosi da je Poslanik ﷺ rekao: "Za svaku bolest Allah ﷻ je stvorio lijek. Taj lijek neki znaju, a neki ne znaju".³ U

¹ Buhari: Knjiga o medicini, br. 5678; Ibn Madže: Knjiga o medicini, br. 3439.

² Muslim: Knjiga o miru, br. 2204; Ebu Davud: Knjiga o medicini, br. 3874.

³ Ahmed: Musned, br. 17988.

drugoj verziji se kaže: "Allah ﷻ je za svaku bolest spustio lijek i preventivu, osim za jednu". "Koja je to bolest?" – upitaše ashabi. "Starost", odgovori Božiji Poslanik ﷺ¹ Tirmizi kaže da je ovo vjerodostojan hadis.

Ovo se tiče bolesti srca, duše i tijela, te na liječenje tih bolesti. Božiji Poslanik ﷺ je neznanje nazvao bolešću, a znanje je učinio lijekom za tu bolest.

LIJEK ZA NEZNAJJE JE PITANJE

Ebu Davud u svojim Sunenima bilježi hadis u kojem Džabir b. 'Abdullah kaže: "Prilikom jednog našeg putovanja, jednog od nas pogodi kamen u glavu i napravi mu posjekotinu. Nakon spavanja je doživio poluciju (pustio sjeme). Upitao je svoje saputnike da li može uzeti tejemmmum, a oni mu rekoše da ne može koristiti tu olakšicu zato što mu je voda dostupna. On se okupa i ubrzo nakon toga umrije. Kada dođosmo Božijem Poslaniku ﷺ obavijestismo ga o tome, a on reče: "Ubili su ga, Allah ih ubio. Zašto nisu pitali kada ne znaju? Doista je pitanje lijek za neznanje. Dovoljno mu je bilo da uzme tejemmmum, ili da na svoju ranu privije zavoj, zatim to mjesto potare mokrom rukom i opere ostali dio tijela".² Ovim nam Poslanik ﷺ ukazuje da je neznanje bolest, a da je njegov lijek pitanje.

¹ Ebu Davud: Knjiga o medicini, br. 3855; Tirmizi: Knjiga o medicini, br. 2038; Ibn Madže: Knjiga o medicini, br. 3436.

² Ebu Davud: Knjiga o čistoći, br. 336. Ovaj hadis je hasen sve do rečenice: "Dovoljno mu je bilo...", koja je slaba i u velikoj mjeri munker (oprečna sahih – predajama.) V.: Albani: *Irva' el-galil fi tehridži ehadisi menari-s-sebil*, br. 105.

KUR'AN JE LIJEK

Allah ﷻ nam u Svojoj uzvišenoj Knjizi govori da je Kur'an lijek:

﴿وَلَوْ جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا أَعْجَمِيًّا لَقَالُوا لَوْلَا فُصِّلَتْ آيَاتُهُ

أَعْجَمِيًّا وَعَرَبِيًّا قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَشِفَاءً﴾

"A da Kur'an objavljujemo na tuđem jeziku, oni bi sigurno rekli: 'Trebalo je da su mu ajeti razumljivi. Zar jezik tuđ, a onaj kome se objavljuje Arap?' – Reci: 'On je vjernicima uputstvo i lijek...' (Fussilet, 44).

﴿وَنَزَّلْنَا مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾

"Mi objavljujemo u Kur'anu ono što je lijek i milost vjernicima..." (Isra', 82).

Kur'an je, prema tome, lijek za srca od bolesti neznanja, sumnje i šubhe. Uzvišeni nije spustio ništa što djelotvornije liječi i uspješnije uklanja bolesti od Kur'ana.

U dva Sahiha se navodi hadis Ebu Se'ida: "Jedna grupa ashaba Poslanika ﷺ je bila na putu. Naišli su na jedno arapsko pleme i tražili da ih ugoste, ali ovi odbiše da im pruže gostoprimstvo. Ubrzo zatim poglavara tog plemena ujede zmija. Na svaki način su mu pokušavali pomoći, ali im ništa nije uspjelo. Neki od njih rekoše: 'Upitajmo one ljude što su tražili da ih ugostimo, možda nam oni mogu pomoći.' Dođoše do njih i upitaše ih: 'O, narode, našeg poglavara je ujela zmija! Pokušavali smo mu na svaki način pomoći, ali nam ništa nije pomoglo. Zna li neko od vas kako da mu pomognemo?' Jedan reče: 'Da, tako mi Allaha, ja znam učiti rukju¹. Ali, tako mi Allaha, mi smo tražili da nas ugostite, ali vi ste to odbili. Neću mu učiti rukju sve dok nam nešto ne date'. Dogovoriše se da to bude stado ovaca. Potom on poče pljuckati i učiti (الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ) -

¹ Liječenje učenjem Kur'ana.

"Hvala Allahu, Gospodaru svjetova"¹. Ovaj kao da se odriješio od užeta. Poče hodati bez ikakvih smetnji. Tada im dadeše platu oko koje su se dogovorili. Neko od njih reče: 'Podijelimo (ovo stado)! 'Nemojte, rekoše ostali, dok ne dođemo Poslaniku ﷺ i spomenemo mu ovo što se desilo. On će nam kazati šta da radimo'. Otidoše Božijem Poslaniku ﷺ i sve mu ispričaše. On reče: 'Otkud znate da je to rukja?', pa nastavi: 'Podijelite to što ste dobili i dajte meni jedan dio', nakon čega se nasmija".² Ovaj lijek je, kao što smo vidjeli, uticao na bolest i uklonio je kao da je nikada nije bilo. Ovo je najlakši i najjednostavniji način liječenja. Kada bi se sura El-Fatiha na pravi način koristila u liječenju, vidjeli bismo nevjerovatne rezultate. Mene je tokom boravka u Mekki dug period mučila bolest koju nijedan doktor nije mogao izliječiti. Kada sam počeo sam sebe liječiti Fatihom, uočio sam nevjerovatne rezultate. To sam preporučivao svakome ko se žali na bolove i većina njih se za kratko vrijeme liječila.

Međutim, moramo voditi računa o jednoj stvari, a to je da ove dove i ajeti kojima se vrši liječenje i rukja, uprkos tome što same po sebi liječe, zahtijevaju dobru prijemчивost kod pacijenta i čvrstu volju kod liječnika. Kada rezultati liječenja izostanu, to je znak da učač nije bio dovoljno utjecajan, da je pacijent imun na učenje ili da neki faktor sprječava djelovanje lijeka. To se dešava i sa običnim lijekovima. Lijek nekada ne djeluje uslijed odbijanja tijela pacijenta da primi tu materiju, a nekada uslijed snažnog faktora koji sprječava djelovanje. Djelotvornost određenog lijeka zavisi od stepena prihvatanja samog tog lijeka od strane tijela. To se dešava i sa srcem kada potpuno primi rukju i učenje Kur'ana, od strane liječnika snažne volje koji čvrsto namjerava da ukloni bolest.

¹ Tj. Fatihu. Ova sura nosi i slijedeća imena: Fatiha (pristup) Knjige, Hamd (zahvala, Elham), Elhamdu lillahi Rabbi-l-'alemin, Ruqje, Majka (glava) Knjige, itd... - Prim. ur.

² **Buhari:** Knjiga o iznajmljivanju, br. 2276, a drugim riječima u Knjizi o medicini, br. 5736, 5737; **Muslim:** Knjiga o miru, br. 2201.

DOVA UKLANJA NEDAĆE

Isti slučaj je i sa dovom; to je najbolji način za uklanjanje nedaća i ostvarivanje ciljeva. Nekada rezultati dove izostaju, i to iz više razloga: zbog slabosti onoga ko čini dovu; zbog toga što Allah iz određenog razloga ne odobrava da se ta želja ostvari; zbog slabosti srca i nedostatka koncentracije u vrijeme dove, kada ono liči na hlabav luk iz kojeg strijela slabo leti; ili zbog neke druge prepreke – zabranjene hrane, naslaga¹ grijeha na srcu; utapanja u nemarnosti, zaborav i besposlice. O ovome govori hadis koji Hakim bilježi u svom **Mustedreku**, a Ebu Hurejre prenosi od Božijeg Poslanika ﷺ koji kaže: "Činite dovu Allahu uvjereni da će ona biti primljena i znajte da Allah ne prihvata dovu od nemarnog i nesmotrenog srca".² Dova je ovdje uspješan lijek za uklanjanje bolesti. Nemarnost srca prema Allahu anulira njeno djelovanje. Isto tako, zabranjena hrana anulira ovo djelovanje. Božiji Poslanik ﷺ kaže: "O, ljudi, znajte da je Allah lijep i da prihvata samo lijepo. On je naredio vjernicima ono što je naredio poslanicima: يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ - "O, poslanici, dozvoljenim i lijepim jelima se hranite i dobra djela činite, jer Ja dobro znam što vi radite!" (El-Mu'minun, 51); يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ - "O, vjernici, jedite ukusna jela koja smo vam podarili..." (El-

¹ Jedan učenjak je o naslagama grijeha rekao da je to činjenje grijeha preko grijeha, tako da srce oslijepi i umre. O tome govori hadis Ebu Hurejrea u kojem Božiji Poslanik ﷺ kaže: "Kada čovjek počini grijeh, na njegovom srcu se pojavi crna tačka. Ako se okane toga i pokaje, srce će mu se očistiti. Ali, ako ustraje u činjenju grijeha, te crne tačke će se umnožiti tako da će mu cijelo srce prekriti. To je naslaga na srcu o kojoj se govori u ajetu: (كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْفُرُونَ) - "A nije tako! Ono što su radili prekrilo je srcá njihova..." (El-Mutaffifun, 14.) Hadis bilježi Tirmizi, br. 3334, kao hasen. V.: Sahih el-Džami', br. 1670.

² Tirmizi: Knjiga o dovama, br. 3479; Hakim: Knjiga o dovi i..., br. 1817. Ovo je hasen hadis.

Beqare, 172). Zatim je spomenuo raščupanog i prašnjavog čovjeka koji je već dugo vremena proveo na putu i koji je digao ruke k nebu govoreći: 'Gospodaru moj', a hrana mu je haram, piće haram, odjeća haram, a to čime se nabranio na nedozvoljen način je stekao. Kako tom čovjeku može biti uslišena dova?'¹ 'Abdullah b. Ahmed u **Knjizi o zuhdu** koju je njegov otac napisao navodi kako je Izraelićane bila snašla nevolja i oni su se molili za olakšanje. Tada Allah ﷻ objavi njihovom poslaniku: "Kako možete izlaziti na livade prljavih tijela dižući ruke sa kojih curi krv i koje ste ispunili haramima? Sada, kada je Moja srdžba prema vama kulminirala, samo se možete udaljavati od Mene". Ebu Zerr je kazao: "Dovi je dobročinstvo potrebno kao hrani so".

DOVA JE NAJDJELOTVORNIJI LIJEK

Dova je najbolji lijek. Ona uklanja, liječi i suzbija nevolje. Sprječava pojavu problema, uklanja ih i olakšava kada se već dese. Ona je oružje vjernika, kao što Hakim u svome **Mustedreku** prenosi od 'Alije b. Ebi Taliba ؑ da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "Dova je oružje vjernika, okosnica vjere i svjetlo nebesa i Zemlje".²

Odnos snaga dove i nevolja (iskušenja)

Ovaj odnos ima tri mogućnosti:

1. da dova bude jača od nevolje i da je odbije.
2. da bude slabija od nevolje uslijed čega će nevolja ojačati i potpuno savladati čovjeka. Međutim, ova dova ponekad može ublažiti nevolje iako je sama po sebi slaba.
3. da borba između njih bude neriješena. Hakim u svome **Mustedreku** navodi hadis 'Aiše koja prenosi da je Božiji Poslanik ﷺ

¹ **Muslim**: Knjiga o zekjatu, br. 1051; **Tirmizi**, Knjiga o tumačenju Kur'ana, br. 2989.

² **Hakim**: Knjiga o dovi i ..., br. 1812. Ovo je apokrifan hadis (v.: **Silsile el-ehadis ed-da'ife**, br. 179).

rekao: "Ne može se opreznošću spriječiti ono što je sudeno. Dova pomaže u onome što se dogodilo i u onome što se nije dogodilo. Nesreća nekada dođe, a dova je dočeka i uhvati se s njom ukoštac do Sudnjeg dana". Na ovo ukazuje i hadis koji Ibn 'Umer prenosi od Poslanika ﷺ "Dova pomaže kod stvari koje se nisu desile, ili koje su se desile. Zato, Allahovi robovi, čest budite u dovi".¹ Sevbān prenosi hadis u kome Božiji Poslanik ﷺ kaže: "Kader ne može promijeniti ništa osim dove. Život može produžiti samo dobročinstvo. Čovjek može izgubiti nafaku (rizik) zbog grijeha koje počini".²

Upornost u dovi

Jedan od najboljih lijekova je upornost u dovi. Ibn Madže u svojim Sunenima bilježi hadis Ebu Hurejrea da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "Ko ne moli Allaha, On je ljut na njega"³. Mustedrek navodi hadis Enesa koji glasi: "Nemojte posustajati u dovi. Od toga niko nije propao"⁴. Evza'i putem Zuhrija navodi hadis 'Aise (radijallahu 'anha) da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "Allah zaista voli uporne u dovi"⁵. U Imam-i Ahmedovoj knjizi *Zuhd* se navodi Qatadeova predaja da je Meverreq rekao: "Meni vjernik liči na brodolomnika koji se drži za parče drveta i moli: 'Gospodaru moj, Gospodaru moj', u nadi da će ga Uzvišeni Allah spasiti".

¹ Hakim: Knjiga o dovi i ..., br. 1815. Hadis je hasen. V.: *Sahih el-džami'*, br. 3409.

² Hakim: Knjiga o dovi i ..., br. 1814; Ibn Madže: Knjiga o iskušenjima, br. 4022. Hadis je hasen, osim dijela: "Čovjek može..." (V.: Albani: *Es-Silsile es-sahiha*, br. 154 i *Tahridž Tahavijine Aqide*, br. 92, *Miškatu-l-mesabih*, br. 4925.)

³ Ibn Madže: Knjiga o dovi, br. 1814.

⁴ Hakim: Knjiga o dovi i ..., br. 1818. Ovo je veoma slab hadis. (V.: *Silsile el-chadis ed-da'ife*, br. 843.)

⁵ Hadis navodi 'Uqajli u knjizi *Du'afa'*, br. 467. Ovo je lažan hadis. (V.: *Silsile el-chadis ed-da'ife*, br. 637.)

Prepreke dovi

Jedna od stvari koje negativno utiču na realizaciju dove jeste nestrpljivost čovjeka u očekivanju uslišenja, tako da on izgubi nadu i prestane se moliti. Ovo je nalik na čovjeka koji posije biljku ili zasadi drvo. On to njeguje i zalijeva, ali, pošto ono sporo raste i razvija se, on gubi strpljenje i ostavlja ga. Buhari bilježi hadis Ebu Hurejrea da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "*Dova će vam biti primljena, ukoliko ne pre naglite i kažete: 'Ja sam molio, ali mi nije uslišano'*".¹ Muslim u svom **Sahihu** bilježi njegov hadis: "*Čovjeku će dova biti uslišana ukoliko ne traži nešto zabranjeno, kidanje rodbinskih veza i ako ne pre nagluje*". Ashabi upitaše: "*Kako se može pre nagliti u dovi, Božiji Poslaniče?*" "*Prenagljenost je kada čovjek kaže: 'Molio sam se i molio, ali nije bilo rezultata', pa se nakon toga okane dove i izgubi nadu*".² Ahmed u svome **Musnedu** bilježi hadis Enesa da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "*Vjernik će biti dobro sve dok ne pre nagli*". "*Kako može pre nagliti, Božiji Poslaniče?*", upitaše ashabi. "*Prenaglit će ako kaže: 'Činio sam dovu i molio se, ali mi nije uslišana'*".³

Vrijeme kada se dove primaju

Stvari radi kojih dova, uz Božiju pomoć, biva primljena:

- prisustvo srca (prisebnost) pri učenju;
- potpuna koncentracija na ono što se traži;
- učenje u jednom od šest vremena kada se dove primaju (posljednja trećina noći; prilikom učenja ezana; između

¹ Buhari: Knjiga o dovama, br. 6340; Muslim: Knjiga o zikru i dovama, br. 2735.

² Muslim: Knjiga o zikru i dovi, br. 2735.

³ Ahmed: **Musned**, br. 12596, 12786. U senedu ovog hadisa se nalazi Ebu Hilal er-Rasibi koji je pouzdan (*siqa*), mada je ulema podvojena o tom pitanju. Ostali prenosioci Ahmedovog i Ebu Ja'linog rivajeta su zastupljeni u **Sahihu**. Isto tako, slične predaje postoje u dva **Sahiha**.

ezana i ikameta; iza dnevnih namaza; prilikom uspinjanja imama na minber pred džumu namaz pa dok se ne završi s klanjanjem i posljednji momenti iza ikindije – namaza tog dana);

- skrušenost u srcu;
- poniznost pred Gospodarem, blagost, strahopoštovanje;
- kada se vjernik okrene prema Kibli;
- dizanje ruku Allahu;
- počinjanje sa hamdom – hvalom i zahvalom Allahu;
- salavat (blagoslov) na Muhammeda, Njegovog roba i Poslanika ﷺ;
- prije same želje se treba pokajati i tražiti oprost, a potom se obratiti Allahu;
- dovu treba uporno i neumorno učiti, na lijep i laskav način;
- obraćati se s nadom i strahom;
- pozivati se na Njegova uzvišena imena i sifate (atribute);
- prije dove milostinju udijeliti;
- truditi se da se uče dove za koje je Poslanik ﷺ rekao da će biti primljene i koje sadrže najveće Allahovo ime.

Ove dove su sadržane u hadiskim zbirkama, a navest ćemo neke:

- U **Sunenima** i Ibn Hibbanovom **Sahihu** se navodi hadis 'Abdullaha b. Burejdea koji preko svoga oca prenosi da je Božiji Poslanik ﷺ čuo jednog čovjeka kako govori: "*Gospodaru moj, ja zaista svjedočim da si Ti (jedini) Bog osim koga drugog Boga nema; Jedan, Koji je utočiste svemu, Koji nije rodio i rođen nije i Kome ništa ravno nije*", pa reče: "*Ovaj čovjek je započeo dovu imenom zbog kojeg se želje ostvaruju i dove primaju*". U jednoj verziji se kaže: "*Započeo si dovu najvećim Allahovim imenom*".¹

¹ Ebu Davud: Knjiga o namazu, br. 1493; Tirmizi: Knjiga o dovama, br. 3475; Ibn Madže: Knjiga o dovi, br. 3857; Ahmed: Musned, br. 22443, 22456, 22532. Ovaj hadis je sahih. (V.: Sahih Suneni-t-Tirmizi, br. 2763.)

- U **Sunenima** i kod Ibn Hibbana nalazimo hadis Enesa b. Malika kako je jedne prilike sjedio sa Poslanikom ﷺ u blizini čovjeka koji je klanjao. Nakon namaza, taj čovjek počeo učiti dovu: "Gospodaru moj, Tebi pripada sva hvala! Nema Boga osim Tebe! Ti se o svemu brineš; stvorio si nebesa i Zemlju, Uzvišeni i Plemeniti Gospodaru, upravitelju svega postojećeg..." Na to Božiji Poslanik ﷺ reče: "Ovaj čovjek se Allahu obratio Njegovim velikim imenom zbog kojeg se želje ostvaruju i dove primaju".¹ Ova dva hadisa Ahmed prenosi u njegovom **Musnedu**.
- Tirmizi u svome **Džami'u** bilježi hadis Esme, kćerke Jezi-da, da je Poslanik ﷺ rekao: "Allahova najveća imena se nalaze u ajetima: (وَاللَّهُمَّ إِلَهًا وَاحِدًا لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ) - 'A vaš Bog – jedan je Bog! Nema Boga osim Njega, Milostivog, Samilosnog!'; (إِلهٌ * اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ) - 'Elif-lam-mim. Allah je – nema Boga osim Njega - Živi i Vječni!' (Ali 'Imran, 1, 2)".² Tirmizi tvrdi da je ovo vjerodostojan hadis.
- Ahmedov **Musned** i Hakimov **Mustedrek** navode hadis Ebu Hurejrea, Enesa b. Malika i Rebi'a b. 'Amira u kojem Poslanik ﷺ kaže: "Ne razdvajajte se od riječi: 'Ja ze-l-dželali ve-l-ikram' (Veličanstveni i Plemeniti /Allahu/)."³
- Tirmizi u svom **Džami'u** prenosi hadis Ebu Hurejrea da je Poslanik ﷺ "u teškim trenucima podizao glavu prema nebu, a

¹ Nesai: Knjiga o sehu (zaboravu), br. 1300; Ebu Davud: Knjiga o namazu, br. 1495; Tirmizi: Knjiga o dovama, br. 3544; Ahmed: **Musned**, br. 13158. Ovaj hadis je sahih (V.: **Sahih Suneni-t-Tirmizi**, br. 2763.)

² Tirmizi: Knjiga o dovama, br. 3478; Ebu Davud: Knjiga o namazu, br. 1496; Ibn Madže: Knjiga o dovi, br. 3855. Hadis je sahih. (V.: **Sahih Suneni-t-Tirmizi**, br. 2764.)

³ Tirmizi: Knjiga o dovama, br. 3524, 3525 putem Enesa; zatim Ahmed: **Musned**, br. 17143; Hakim: Knjiga o dovi..., br. 1836 putem Rebi'a. Hadis je sahih. (V.: **Es-Silsile es-sahiha**, br. 1536.)

kada bi učio dovu, govorio bi: 'Ja Hajju, ja Qajjumu!' (O, Živi, o, Vječni)".¹

- Ista zbirka bilježi hadis Enesa b. Malika da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "Allahova najveća imena se nalaze u tri kur'anske sure: El-Beqare, Ali 'Imran i Ta ha"². Qasim zatim reče: "Tražili smo ovaj ajet, pa nadosmo da je to: الْحَيُّ (الْقَيُّومُ)".³
- Tirmizi u Džami' u i Hakim u Mustedreku bilježe hadis Sa'd b. Ebi Veqqasa koji prenosi da je Poslanik ﷺ rekao: "Dova Zennuna koju je učio u utrobi kita je bila: لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ - سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ - 'Nema Boga, osim Tebe, hvaljen neka si! A ja sam se zaista ogriješio prema sebi!" (El-Enbija', 87). Kad god musliman prouči ovu dovu, Allah ﷻ će mu to što traži omogućiti".⁴ Tirmizi kaže da je ovo sahih hadis.
- Hakim u Mustedreku također bilježi Sa'dov hadis da je Poslanik ﷺ rekao: "Hoćete li da vam kažem dovu kojom Allah ﷻ uklanja nedaće od vjernika? To je Zennunova dova".⁵
- U istoj knjizi se navodi hadis kako je ovaj ravija čuo Poslanika ﷺ kako govori: "Hoćete li da vam kažem koje je najveće Allahovo ime? Junusova dova". Neki čovjek upita: "Božiji Poslaniče, je li to isključivo Junusova dova?" "Zar nisi čuo Allahove riječi: (فَاسْتَجِبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ وَكَذَلِكَ نُنَجِّي الْمُؤْمِنِينَ) - "Odazvasmo i tegobe ga spasismo; eto, tako Mi spašavamo vjernike" (El-Enbija', 88). Kada musliman u bolesti ovu do-

¹ Tirmizi: Knjiga o dovama, br. 3436. Ovo je veoma slab hadis (V.: Da'if Sunen Et-Tirmizi, br. 679.)

² Ibn Madže: Sunen, br. 3856, Hakim: Mustedrek: Knjiga o dovama, br. 1861. Hadis je hasen. (V.: Es-Silsile es-sahiha, br. 746.)

³ Živi i Vječni.

⁴ Tirmizi: Knjiga o dovama, br. 3505; Hakim: Knjiga o dovi..., br. 1862. Hadis je sahih. (V.: Sahih Sunen Et-Tirmizi, br. 2785.)

⁵ Hakim: Knjiga o dovi..., br. 1864. V.: Es-Silsile es-sahiha, br. 1744.